

France Bezljaj

ETIMOLOŠKO RAZISKOVANJE SLOVENSKE LEKSIKE

Danes je leksikologija za slavistiko ena izmed najvažnejših nalog. Ne samo Slovenci, ampak vsi slovanski narodi smo po prvi svetovni vojni malo-dane popolnoma zanemarili študij svojega izraznega fonda. Na prste lahko preštejemo vse slovanske slovarje znanstvene vrednosti, najsi bodo popisni, narečni, historični ali etimološki, ki so izšli v več kot tridesetletnem razdobju. V zadnjih desetih letih se je začelo stanje naglo popravljati, saj se povsod zavedajo prav tako ostro, kakor se mi, da je za harmonično rast jezikoslovja in jezikovne kulture treba čimprej nadoknaditi zamujeno. Sistem jezika je samo načrt za stavbo, leksika pa gradivo zanjo. V nobenem slovanskem jeziku še ne poznamo dovolj temeljito celotnega gradiva, ki je ponekod že zbrano in je težko dostopno. Brez narečne in historične dokumentacije pa je proučevanje težavno in pogosto brezplodno.

V sklopu celotne leksikologije doživlja tudi slavistična etimologija svoj preporod. Raziskovanje porekla besed, starosti tvorbe, semantičnih sprememb, razširjenosti in frekvence ni gol, nepotreben historizem, ampak edina pot, ki nas vodi v zgodovino jezika, v njegov kulturni razvoj in nam pojasni vlogo časa in prostora pri nastajanju naroda. Leksika ni samo izrazno sredstvo, ampak tudi nekakšno duhovno arheološko gradivo. Pojem etimologija se že sto let neprestano pogloblja in izpopolnjuje. Ni slučaj, da je bil izvor besed prvi pojav v jeziku, ki je vzbudil pažnjo raziskujočega človeškega duha. Že pri Homerju najdemo izraz *etymos* in kasneje pri Heraklitu *etymos* v pomenu, ki se skorajda ne razlikuje od pojmovanja našega Urbana Jarnika v njegovem delu »Versuch eines Etymologicons der slovenischen Mundart« iz leta 1832. V dva tisoč pet sto letih se ni prida razvil, ostal je bolj duhovičenje kakor kaj več v delih antičnih avtorjev, kasneje posebno v delih humanistov in drugih, dokler ni v tridesetih letih preteklega stoletja sistematično etimološko raziskovanje rodilo primerjalnega jezikoslovja in ostalo njegov stržen do današnjih dni. Odkritje spontanah glasoslovnih zakonov in skupnega indoevropskega jezika mu je dalo osnovo in preko neštetihih kriz, zablod, korektur in vedno novih odkritij se je izoblikovala veda o besedah in o njihovi usodi. Prve raziskovalce so zanimali koreni. Če danes odpremo n. pr. Daničiča »Korijeni s rijčičima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku« iz leta 1877, se bomo smejali, kaj vse bomo našli pod skupnim korenorn. Devet let kasneje je Miklošič izdal

svoj »Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen« in stremeti moramo nad naglim napredkom. Miklošič je bil za svoj čas čudovito moderen, ni hlastal po nepotrebnem v prajezik, ampak je poskusil ugotoviti skupni praslovanski in splošnoslovanski izrazni fond. To je problem, ki nas danes spet živo zanima.

Etimologi, ki so iskali samo prajezikovno sorodstvo, so kot nepotreben balast zametavali vse, za kar se ni našlo vamih praizhodišč. To je bilo obdobje primerjalnih slovarjev. Za moderne žive jezike so mogle priti v poštev samo še izposojenke, ki so se kasneje vtihotapile v jezik. Miklošičeva dela »Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen« iz leta 1867, »Die christliche Terminologie« iz leta 1876 in zadnje »Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen« od 1884—1890 so še danes podlaga slovanske in obenem slovenske lingvistične stratigrafije. Matzenauerjeva »Cizí slova ve slovanských řečech« iz leta 1870 in kasneje še zadnje slovenistično delo te vrste, Štrekljeva monografija »Zur slavischen Lehnwörterkunde«, zaključuje serijo teh študij o adstratu z bogatim slovenističnim gradivom. Posebej bi pa omenil še starejšo Schuchardtovo, Miklošiču posvečeno delo »Slavo-deutsches und Slavo-italienisches« iz leta 1884, a ta odpira že nove perspektive jezikoslovnega raziskovanja, ki jih je začelo izkoriščati šele dvajseto stoletje.

Ni mogoče podrobno razpravljati o posameznih slovenističnih etimologijah, raztresenih v dolgi vrsti strokovnih komparativističnih, slavističnih in tudi germanističnih časopisov in v številnih lingvističnih monografijah. Miklošič je s svojimi spisi prebudil zanimanje za slovenščino, ki ji je tudi v svojem etimološkem slovarju odkazal posebno važno mesto zaradi zmotne panonske teorije, po kateri naj bi bila slovenščina neposredni potomec cerkvene slovanščine. Sleherna besedna družina ima v znanstvenem raziskovanju svoj historiat in samo po citatih v strokovni publicistiki in v etimoloških slovarjih je mogoče slediti problematiki vsake posebej. Domači delavci po Miklošiču razen Štreklja niso veliko prispevali do ustanovitve slovenske univerze. Čeprav so nas v Miklošičevem času krstili za narod filologov, ker je pri nas takrat etimologiziralo vse od kraja, od študenta do učitelja in od kaplana do župnika, se iz tega ni rodilo dosti več kakor fantastične etimologije Davorina Trstenjaka. Vendar je splošno narodno navdušenje za leksikologijo bistveno pripomoglo, da je naš stari, ljubi Pleteršnik tako čudovito dober, saj ga že sedemdeset let ne moremo pogrešati. Še kar nekam zadovoljivo nam nadomešča narečne in historične slovarje, ki jih še dolgo ne bomo imeli, in lahko se zanesemo na njegovo solidnost, čeprav ni popoln. Vendar je Pleteršnik izšel prepozno, da bi ga izčrpala etimološko vsaj mladogramatična šola. Pri nas se v prvi polovici našega stoletja ni našel nihče, ki bi se sistematično pregrizel skozi njegovo bogato gradivo in etimološko povezal vsaj tiste probleme, ki so bili takrat že rešljivi. Domače zanimanje je naglo pojemale, omenil bi samo še Peruška, ki je z večjim ali manjšim uspehom še brskal po alpsko germanskem in funlanskem adstratu. Njegovo etimološko zapuščino hrani NUK, vendar je bilo večinoma že vse objavljeno v drobnejših študijah.

Tudi znanstvena komparativistična etimologija je začela preživljati eno krizo za drugo. Spreminjali so se osnovni pogledi na besedno gradivo. Korensko etimologiziranje, ki se je opiralo samo na spontane glasoslovne zakone in se je oziralo samo še nekaj malega na semantiko, je tolikokrat zašlo na kriva pota, da je bila upravičena vedno večja skepsa. Začela se je razvijati substratna teorija z lingvistično paleontologijo in si v težkih borbah za in proti utirati

prostor v znanstveni metodiki. Študij adstrata je končno odkril zakonitosti substitucij in prevrednotil stališče do izposojenk. Uveljavila se je tudi smer »Wörter und Sachen«. Naš Matija Murko je bil leta 1909 eden od soustanoviteljev časopisa s tem imenom. Vendar so ga »stvari« pritegnile bolj kakor »besede« in po prvih naravnost vzornih študijah o hiši in o trizni je zajadral v etnografijo ter se dokončno poslovil od lingvistike. Vedno bolj se je razvijal tudi študij onomatopoj, jezikovne ekspresivnosti in pojavov jezikovnega tabuja. Vse to se je često kresalo med seboj in se še danes kreše, vendar s pozitivnim rezultatom, da so navsezadnje le postale vse besede enakovredne, vse enako potrebne resnega študija, in s tem je naraščala tudi potreba po nacionalnih etimoloških slovarjih.

Vse to se seveda ni zgodilo čez noč. Nova spoznanja so si počasi utirala pot. V modernih evropskih jezikih je vedno tanjša plast besedi, ki so še ostale nerazložene. Etimologija ni učena kompozicija, ampak pride sama od sebe, ko sta raziskovalec in problem dozorela zanjo. Meillet je svoj čas izjavil, da je komaj deset do petnajst odstotkov besed ali bolje besednih družin v modernih evropskih jezikih mogoče izvajati po neoporečno regularni poti iz prajezika. Vendar ni med njimi nobene, ki bi nastala kar tako iz nič. Vsem je mogoče slediti izvor, čeprav še vedno nismo tako daleč, da bi v vsakem primeru mogla obveljati ena sama razlaga, kar je teoretično osnovni pogoj pravilnosti rekonstrukcije. Ni pa besede, ki ji s historičnimi in interno razvojnimi jezikovnimi sredstvi ne bi mogli varno in zanesljivo slediti do nekega stadija, ko začne igrati vlogo v jeziku. Takšna na pol etimologija je še vedno mnogo resnejša kakor hazardiranje s prajezikovnimi koreni.

Slavistika ni utegnila korakati vedno vstric z razvojem. Pred prvo svetovno vojno je bilo premalo delavcev, da bi se komplicirana snov mogla sproti prilagojevati evropskemu stanju. V devetnajstem stoletju so samo Rusi dobili svoj prvi etimološki slovar Gorjajeva, ki je kasneje do 1905 izdal še dve knjigi popravkov in dopolnil. Nato je razvojnim tendencam bolje ustrezal skupni primerjalno slovanski etimološki slovar, ki ga je v letih 1908—1913 realiziral Berneker. S prvim snopičem drugega dela je dosegel geslo *mor*, pred smrtjo pa je v duševni depresiji zaradi preozkih kritik uničil svoje življenjsko gradivo. Danes ga cenimo neprimerno bolj, čeprav je ostal nekoliko na sredi poti in ni izčrpal celotnega skupnoslovanskega besednega fonda ter je precej slučajno obravnaval tudi adstrat. Edini je na razpolago za znanstveno rabo z navedbami strokovne literature, čeprav je manjka sedaj že za celih petdeset let. Takrat se je v slavistiki ustalilo mnenje, da se bodo bodoči slovanski nacionalni etimološki slovarji lahko naslonili na Bernekerja in ne bo treba v njih navajati znanstvene dokumentacije. V takšni obliki je malodane istočasno z Bernekerjem izhajal Preobraženskega Ruski etimološki slovar (1910—1918), ki je ostal nedovršen, a so ga v zadnjih desetih letih že dvakrat ponatisnili v Ameriki in v Rusiji.

V razdobju med obema svetovnimaj vojnama se je stanje naglo poslabšalo. Odpadla je ruska slavistika, ki je kmalu zavila na pot marrizma in najmočnejši Bernekerjev nasprotnik Iljinski ni več utegnil urediti svojega gradiva, ki je sicer ohranjeno, vendar ga sedaj vkljub obljubam niso hoteli izdati. Novo ustanovljene slovanske univerze so poleg redkih starih gojile bližje problematiko, predvsem dialektologijo. Dobili smo v tem času Trautmanna, Baltisch-

slavisches Wörterbuch (1923), kasneje Brücknerjev poljski etimološki slovar (1927), ki so ga tudi po vojni ponatisnili. Čehi so dobili dve izdaji Holuba, ki je bil samo zasilna kompilacija. Prezgodaj pa je umrl Kořínek, ki je pripravljaval nov primerjalno slovanski etimološki slovar. K temu prištejemo še Mladenova bolgarski etimološki in pravopisni slovar (1941), ki pa je postal večini slavistov dostopen šele po osvoboditvi.

Po vojni so Čehi izdali najprej Holuba, ki ga je predelal, razširil in dopolnil Kopečný (1952); Vasmer je v letih 1950—1958 izdal je treh debelih zvezkih na preko 2100 straneh svoj ruski etimološki slovar z znanstveno dokumentacijo, ki pa žal ni vedno dosledna. Tudi Sławski, ki je leta 1952 začel izdajati svoj poljski etimološki slovar, se je odločil, da je vendarle treba pri današnji zmešnjavi v slovanski leksikologiji citirati uporabljeno strokovno literaturo. Izjema je samo Machek, ki se v svojem novem češkem etimološkem slovarju (1957) omeji na eno samo razlago, ki je največkrat njegova originalna. Toda Machku in Kopečnemu je celotna vzhodna slavistika poverila pripravo novega primerjalnega slovanskega etimološkega slovarja, ki bo vsaj petkrat obsežnejši, kakor bi bil celotni Berneker. Slavistični zakonski par Aitzetmüller-Sadnik, ki je k svojemu cerkvenoslovanskemu slovarju dodal tudi kratek etimološki priročnik, pa pripravlja novo izdajo dopolnjenega Bernekerja. Za slavistiko je važen tudi Fraenkelov litavski etimološki slovar, ki izhaja od leta 1955 in je vkljub avtorjevi smrti dosegel že dvanajsti snopič. V tisku je že tudi prvi del novega bolgarskega etimološkega slovarja, ki nastaja pod vodstvom Vladimira Georgijeva. V Jugoslaviji pa nestrpno pričakujemo, kdaj pojde v tisk Skokov srbohrvaški etimološki slovar, saj bo avtor že kmalu celo desetletje v grobu. Tudi Rusi pripravljajo nov etimološki slovar, o katerem pa, žal, nimam nobenih podatkov.

Ta izredna poplava slovanskih etimoloških slovarjev ni slučajna. Mnoge zamisli so bile že stare. Vasmer, Skok, Fraenkel in Machek so pripravljali gradivo že davno pred začetkom vojne. Vsak od teh slovarjev ima svoj pečat in vodilne tendence, ki niso za vsakega sprejemljive. Vasmer ne priznava substrata in ignorira vso literaturo te smeri. Poleg tega samo izjemoma citira slovansko etimološko literaturo. Hitel je čezmerno, ker mu je bilo med vojno uničeno vse gradivo in ga je znova zbral v pičlih dvanajstih letih. Pozna se mu naglica, posebno proti koncu. Sławski je nameraval v začetku izdati samo kratek etimološki priročnik v eni knjigi in med njegovimi gesli vlada občutno nesorazmerje. Upošteva domačo poljsko in slovansko etimološko literaturo neprimerno bolj kakor zahodno. Tudi on negira substrat, priznati pa mu moramo, da je skrbno zbiral slovanske paralele iz novejših slovarjev. Kopečný in Machek sta pa pristaša substratne teorije, Machek povrhu še priznan mojster ekspresivnosti, in čeprav samo izjemno citira manj znano novejšo literaturo, je vendar njegov etimološki slovar od slovanskih vsebinsko najbolj bogat, tako po številu zajetih besednih družin kakor po množini presenetljivih originalnih etimologij v neštetih spornih primerih. Zadovolji pa se vedno samo z eno rešitvijo in ga druga mnenja ne zanimajo.

Po prvi svetovni vojni so v slavistiki mislili, da bo Berneker, seveda dokončan, postal osnova bodočemu slavističnemu etimološkemu raziskovanju. Nove izpopolnjene izdaje pa naj bi vsakih petnajst ali dvajset let skrbele za to, da bi leksikologi imeli vedno sodoben pregled nad gradivom. Zato naj bi za-

doščali nacionalni etimološki slovarji brez navedb strokovne literature, z glavnim poudarkom na domačem internem razvoju besednih družin, semantičnih spremembah, dialektičnih iregularnostih in na vseh drugih upoštevanja vrednih jezikovnih pojavih. Predolga stagnacija pa je zakrivila, da je Berneker že davno zastarel v principih, ne glede na to, da je preskromen v izbiri gesel in je pol stoletja etimološkega dela marsikatero vprašanje razvozljalo že bistveno drugače. Zato so povojni avtorji čutili potrebo, da navajajo strokovno literaturo tudi v nacionalnih etimoloških slovarjih, da se ne zadovolje z eno samo rešitvijo in da vsak po svoje razbije nepregledno in deloma zmotno grupacijo gradiva. Zraven pa seveda spravljajo v evidenco besedne družine, ki jih Berneker ni upošteval. Samo Machek se je naslonil na svojo delavnico bodočega primerjalnega slovanskega etimološkega slovarja in opustil citiranje.

Nobeden od dosedanjih etimoloških slovarjev torej ni tako popoln, da bi se bodoči nacionalni slovarji mogli nanj nasloniti. Stanje se je popolnoma preokrenilo. Pokazalo se je tudi, da so posebno periferni slovanski jeziki, slovenščina, slovaščina, bela ruščina, ukrajinščina in makedonščina do sedaj veliko premalo upoštevani v primerjalni literaturi in bo njihov izrazni fond bistveno izpopolnil sedanje poznavanje skupne slovanske leksike.

V večji ali manjši meri upoštevaajo vsi dosedanji etimološki slovarji tudi slovenščino. Kjer dosedanja strokovna literatura navaja tudi slovenske paralele, jo zvesto navajajo. Pri Sławskem in posebno pri Machku lahko zasledimo mnogo rezultatov samostojnega dela, čeprav je vmes tudi nekaj zmot. Nobeden pa ne upošteva slovenske domače etimološke literature iz razdobja med obema vojnama v tolikšni meri, kakor bi zaslužila. Domovinsko pravico v etimoloških slovarjih si je od Slovencev pridobil samo Štrekelj. Naša prva univerzitetna generacija z Ramovšem, Kelemino, Oštirjem, Šturmom, Nahtigalom in Koštiálom je opravila veliko delo, vendar citirajo njihova mnenja samo izjemoma. Ne bom trdil, da so njihove etimologije vedno najboljše, toda to je bil razborit rod, poln idej in resnih prizadevanj. Res najdemo pri Ramovšu samo eno do indoevropsčine segajočo etimologijo besede *leto*, zato pa veliko dragocenih slovenističnih podatkov. Kelemina vodi v germano-slaviški s stotinami uporabnih mnenj in dodatkov, je pa šibak v slavistiki. Šturm je romano-slovenske odnose utrdil s solidnimi raziskavami substitucij. Nahtigalu smo dolžni nekaj solidnih cerkveno-slovanskih besednih razlag. Oštir pa je pravi vulkan idej, včasih neurejenih in nedodelanih, vedno pa bistrih in svetovna lingvistika ga kljub uničujočim kritikam ne bo še kmalu do kraja prebavila. Stotine njegovih mnenj je še vedno aktualnih. Koštiál je zapustil celo rokopis »sloveniziranega« Bernekerja, ki ga hrani novomeška biblioteka. Slovenska lingvistika je nudila slavistiki znatno več, kot je slavistika utegnila sprejeti.

Žal nismo imeli nobenega sistematika, ki bi se posvetil izključno slovenistični leksikologiji. Še vedno najdemo na vsaki strani Pleteršnika najmanj po eno besedno družino, ki o njej ni sledu v dosedanji strokovni literaturi. Prva misel na slovenski etimološki slovar se je rodila šele med okupacijo leta 1942, ko so pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ustanovili v ta namen posebno komisijo z Ramovšem, Nahtigalom, Breznikom in Ivanom Grafenauerjem ter sklenili pričeti z delom. V prvi knjigi letopisa SAZU leta 1943 je objavljen Ramovšev načrt slovarja z uvodno razpravo in dvajsetimi gesli za primer obdelave. Zdi se, da je bila prva seja te komisije tudi zadnja, in od udeležencev živi samo še I. Grafenauer. Ni mi znano, ali je bil kdaj napisan takrat zahtevani

podrobni elaborat o seznamu gesel in strokovne literature, ki jo bo treba ekscerpirati. Delo je bilo prepuščeno enemu samemu honorarnemu ekscerptorju in je do leta 1950 samo priložnostno napredovalo.

Ramovšev prvi oris načrta za etimološki slovar zasluži še danes vso pažnjo. Bistveni poudarek je v težnji, »naj bi bil samo v toliko etimološki, kolikor to zahteva splošna oblikovna povezanost in pojmovno sorodstvo; pretežno pa bodi slovensko zgodovinski in naj ugotavlja to, kar so besede na tleh slovenskega razvoja doživljale, kako so se oblikovno in pomensko razvijale, odkod so prihajale, zakaj so postale last našega jezika, kdaj so se udomačile, kje so se širile, skratka kako so besede v slovenski sredini živele. Kjer gre za besede, ki so potekle iz praslovanščine in so že raztolmačene pri Miklošiču in Bernekerju, tam se mora naš slovar omejiti samo na citat in na navedbo ide. praoblike«. Seveda priznava Ramovš nujnost korektur v etimološki literaturi zadnjih petindvajset let. Praktično je bilo treba pri besedah, ki jih Miklošič in Berneker ne upoštevata, pregledati tudi starejšo literaturo. Po dvajsetih letih je na razpolago že kolikor toliko zadovoljiv pregled strokovne etimološke literature od Miklošiča do danes, ni pa to vse, kar bi potrebovali za začetek. Slovenistika je v tem času bolj nazadovala, kakor napredovala. Razvijala se je samo dialektologija, vse druge smeri raziskovanja so malodane zamrle. Ramovš je med svojimi vzgledi za slovenski etimološki slovar slovenistično odlično obdelal nekaj izbranih gesel, ki jih je povečini obravnaval že v drugih svojih študijah. Njegova Historična gramatika z dialektologijo vred temelji na približno dve sto do tri sto primerih, ki jim je sledil vertikalno in horizontalno, zbral zanje historično gradivo in dialektične reflekse, in to je bilo malodane njegovo življenjsko delo. Glasoslovni sistematičnik ni utegnil sam zbrati več in njegov racionalni izbor najzgovornejšega gradiva nam še danes imponira. Gradivo za Lingvistični atlas Slovenije je razširilo mrežo podatkov na osem sto besed, vendar samo v horizontalni smeri, v njihovi dialektični razčlenjenosti. Nihče pa ni poveslil pažnje historičnemu slovarju. Kar je bolj ali manj slučajno ekscerpiranih historičnih virov v povojnih slovarskih zbirkah SAZU, niti niso popolne niti sistematične in so nastajale brez potrebne lingvistične predizobrazbe in usmerjenosti ekscerptorjev. Skratka, pri današnjem stanju slovenistike ni mogoče zbrati zadovoljivih historično razvojnih podatkov za večino besednih družin, saj mora etimološki slovar računati s približno 15.000 gesli, če hoče v celoti zajeti tisti slovenski izrazni fond, ki bo zanimal domače in tuje lingviste. Deloma nam pri tem lahko pomaga tudi onomastika. Konservativnost toponimičnih baz in njihova izredna pestrost na slovenskih tleh s številnimi historičnimi pričevanji nam omogoča vsaj deloma nadomestiti pomanjkljivosti v poznavanju historičnega razvoja leksike. Naša onomastika je danes po Ramovševi zaslugi in po njegovih sugestijah neprimerno bolje obdelana kakor naša leksika, čeprav bo tudi na tem področju potrebno še trdo delo.

Ramovš se je že v svojem prvem konceptu zamisli etimološkega slovarja zavedal važnosti onomastike kot dopolnilnega historičnega gradiva (glej geslo *Zala*), in to v takšni meri, da ga do danes še noben slovanski etimološki slovar ni dosegel. Po vojni je zahteval, da se pripravljalno delo prvenstveno usmeri v onomastiko. Ni njegova krivda, da je historična leksika ostala zanemarjena.

Naj si prizadevamo, kolikor hočemo, slovenski etimološki slovar po Ramovševih principih sedaj še ne bi bil mogoč. Treba bi se bilo ne samo enemu delavcu vsaj še za dvajset let poglobiti v historično raziskovanje slovenske

leksike. Vendar stanje ni tako brezupno, da ne bi bilo mogoče vsaj deloma sproti vnašati gradivo, ki ga je mogoče zajeti brez sistematskega raziskovanja. Tudi fragmenti bodo koristni za slavistiko.

Enake težave kakor historični razvoj leksike povzroča tudi akcent. Vsa primerjalna akcentološka slavistična literatura operira za slovenščino s približno dve sto stereotipnimi primeri. Ramovš se v svojem načrtnem konceptu ogreva za rekonstruiran knjižni besedni naglas tudi pri dialektoloških besedah. Doslednost ne bo mogoča in v dobi naglega razkroja slovenskega melodičnega akcenta ne moremo pričakovati, da bi slovenski etimološki slovar s preciznimi podatki o slovenskem naglasu bistveno obogatil dosedanje slavistično poznavanje tega brezupno težavnega problema. Kar bo mogoče z gotovostjo preveriti, mora ostati v slovarju, dvomljivi primeri bodo morali biti posebej omenjeni, ni pa gotovo, če so rekonstrukcije umestne. To velja tako za akcentske kakor za indoevropske korenske rekonstrukcije, mnogi moderni avtorji se takšnih sredstev raje izogibajo. Seveda more o tem odločiti le širša diskusija med našimi lingvisti. Samo nedvomno ugotovljeno in zanesljivo gradivo lahko koristi bodočemu raziskovanju, na rekonstrukcije se je mogoče opreti samo v absolutno evidentnih primerih, kjer slovenski etimološki slovar ne bi mogel nuditi nič drugega kakor informacijo domačemu nepoučenemu bralcu. A miti pri teh se ne bi bilo treba spuščati dlje nazaj kot do praslovanščine.

Vsaka zamisel slovenističnega sintetičnega dela s katerega koli področja se srečuje z enakimi težavami. Manjka nam sistematične kontinuitete, in čeprav je na videz veliko opravljenega, se po navadi izkaže, da je tega manj, kakor smo pričakovali, in da mapa nobenega kómpleksa problemov ni brez belih lis. Samo v Pleteršniku je okoli štiri tisoč besednih družin, o katerih molči dosedanja strokovna literatura. Tudi po vojni delo ni popolnoma zamrlo, žal pa se je preselilo ponajveč v tujino. Največ slovenističnih etimologij bomo našli v monografijah švicarskega romanista J. Hubschmida, ki ga zanima skupna alpska leksika in onomastika, nemalo pa tudi v študijah današnjega najvidnejšega slovanskega etimologa Čeha Václava Machka. Domača etimološka tradicija je malodane zamrla. Kakor na večini drugih področij slovenističnega raziskovanja se je celo pri etimologiziranju uveljavila psevdonacionalna smer, ki je sploh več ne zanima, kako je s to ali drugo besedo pri ostalih Slovanih, ampak se zadovoljuje z domačimi rekonstrukcijami ali kvečjemu da skuša gradivo zasilno razlagati iz nemščine. Bogati in pestri slovenski izrazni fond, knjižni in narečni, današnji in historični, nudi sistematičnemu raziskovalcu vsak dan nove probleme; sproti je treba orati ledino in se ustavljati pri zamudnem in težaškem zbiranju slovenističnega dokazilnega gradiva. Vendar je že mogoče misliti na sintetično obdelavo do sedaj opravljenega dela.

V kratkem pojdejo v tisk prve poskusne pole, ob katerih naj bi se izkristalizirala dokončna stališča o načinu obdelave. Verjetno bo nato lahko sledilo vsako leto deset do petnajst pol zaporedno urejenega gradiva. Seveda bo treba sproti reševati še dolgo vrsto nepričakovanih problemov, slediti tudi bodoči strokovni literaturi in dopolnjevati slovenistično dokumentacijo, da bo slovar zares odgovarjal svojim nalogam, posredovati slavistiki vse dosežke slovenistike, slovenistiki pa dati sintetičen pregled vsega, kar je o našem leksičnem fondu dognalo dosedanje raziskovanje.